

INLEIDING TOT
GRASDUINEN

GRASDUINEN
VOOR LEERKRACHTEN

VAN BOS TOT BOER GRASDUINEN

BOS+

EEN PROJECT VAN

Provincie
Antwerpen
HOUBEEKHOEVE

MET DE STEUN VAN ELFPO EN DE PROVINCIE ANTWERPEN

Europees landbouwfonds
voor Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert
in zijn platteland

LEADER
provincie Antwerpen

RURANT
versterkt het platteland

Provincie
Antwerpen

www.vlaanderen.be/pdpo

1 ● De grasduin ervaring

Grasduinen brengt **ecosysteemdiensten als rode draad tussen landbouw en natuur** naar de klas. Het toont de leerlingen hoe **landbouw, natuur en landschap met elkaar verbonden zijn** en elkaar versterken in een multidisciplinair platteland.

Dit wordt enerzijds bereikt aan de hand van een pakket modulair toe te passen **lesmodules**. Deze zijn gemakkelijk in te passen in de meeste methodes voor W.O. Anderzijds wordt dit bereikt door lokale, belevingsgerichte **excursies** naar natuurgebieden en landbouwers.

Kinderen leren met Grasduinen zelf **verbanden** zien tussen wat de boer kweekt, zaait, plant en wat er uiteindelijk op ons bord belandt. Bovendien ontdekken ze zo ook welke producten en diensten de **natuur en het bos** ons bieden en waar ze in de buurt van deze natuur en het **land-schap kunnen genieten**.

Grasduinen is uitgewerkt voor **kinderen van de 2^e graad lagere school**.

VILDA / JEROEN MENTENS

BOS+

2 ● Leerdoelen van Grasduinen

Binnen Grasduinen beogen we de volgende leerdoelen en resultaten:

LEERDOEL 1 — De kinderen leren zoeken naar verbanden tussen wat de landbouwer kweekt, zaait, plant en wat er op ons bord belandt.

LEERDOEL 2 — De kinderen laten ontdekken wat de natuur en het bos ons bieden.

LEERDOEL 3 — De kinderen laten ontdekken waar ze in de buurt van de natuur kunnen genieten.

LEERDOEL 4 — De kinderen ontdekken de ecosysteemdiensten door beleving en ervaring.

RESULTAAT 1 — Meer natuur en landbouw tot bij de kinderen of op school brengen.

RESULTAAT 2 — Scholen aanmoedigen én ondersteunen om landbouwers te bezoeken en meer de natuur in trekken.

3 ● Ecosysteemdiensten als kern van Grasduinen

Het begrip **ecosysteemdiensten** staat centraal binnen Grasduinen. Maar wat houdt dit juist in?

Wat is een ecosysteem?

Het geheel van levende en niet-levende elementen en de interacties ertussen in een bepaald gebied.

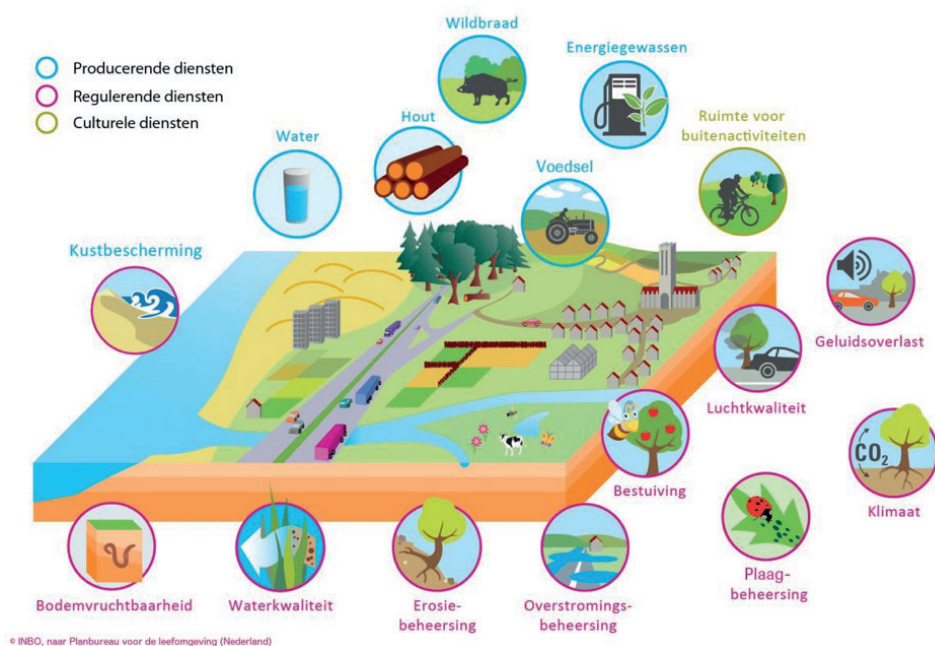
Wat is een ecosysteemdienst?

De goederen en diensten geleverd door een ecosysteem die bijdragen tot voordelen (baten) voor de mens.

Wat voor soort ecosysteemdiensten bestaan er?

- **Producterende diensten:** de producten die uit ecosystemen ontstaan zoals voedsel, vezels en grondstoffen zoals riet, hout, Dit zijn dus materiële producten.
- **Regulerende diensten:** de voordelen die ontstaan uit de krachten van ecosystemenprocessen bv. bestuiving van voedergewassen, zuivering van water, de regulering van het klimaat en de omgevingstemperatuur.
- **Socio-Culturele diensten:** het vermaak en genot dat mensen putten uit ecosystemen door geestelijke verrijking, cognitieve ontwikkeling, recreatie en esthetische beleving.

Hieronder kan je zo enkele voorbeelden terugvinden:

→ Bron & meer info kan je terugvinden op:
www.ecopedia.be/encyclopedie/ecosysteemdiensten

Waarom zijn ecosysteemdiensten zo belangrijk?

De wisselwerking tussen mens/maatschappij en ecosystemen heeft rechtstreeks of onrechtstreeks impact op ons welzijn en onze welvaart.

Veel van de processen kunnen we ook technisch oplossen, maar dit zou een enorme hoeveelheid energie vergen en bovendien lang niet zo efficiënt zijn als de natuur dit kan.

Ecosysteemdiensten op kindermaat

Het concept van ecosysteemdiensten is niet zo evident voor kinderen. Binnen Grasduinen vind je echter een manier om dit concept aan hen over te brengen.

Hiervoor wordt gewerkt met de 4 oerelementen AARDE, LUCHT, WATER en VUUR.

Daarnaast is er een vijfde element toegevoegd: LEVEN. Dit element kan pas bestaan als de 4 oerelementen in evenwicht aanwezig zijn. Een plant of dier heeft dus de 4 oerelementen nodig om te kunnen overleven.

Bv. een boom heeft

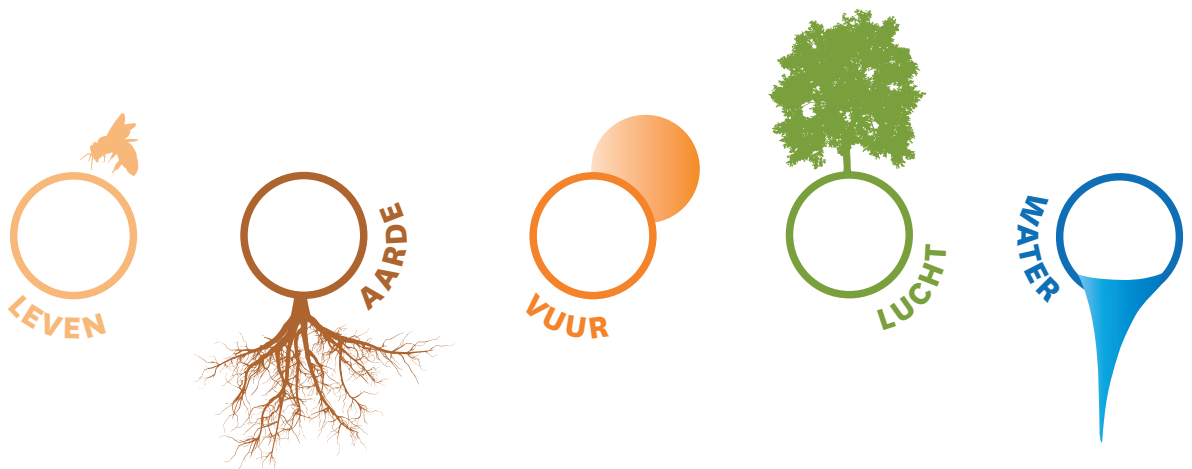
- WATER nodig om te drinken en niet uit te drogen
- LUCHT (in dit geval CO₂) nodig om te kunnen ademen
- AARDE nodig om in te wortelen
- VUUR (= energie en voeding) nodig in de vorm van zonlicht en mineralen

Bv. een kip heeft

- WATER nodig om te drinken en niet uit te drogen
- LUCHT (in dit geval O₂) nodig om te kunnen ademen
- AARDE nodig om op te staan. De voeding van die kip groeit ook op en in de aarde.
- VUUR (= energie en voeding) nodig in de vorm van warmte en eten

Bovendien benadrukken we dat deze elementen onderling **onlosmakelijk met elkaar verbonden** zijn en elkaar beïnvloeden: ze vormen een netwerk waarbij het ene element een belangrijke invloed kan hebben op het andere, zowel in positieve als in negatieve zin.

Aan elk van deze elementen is een herkenbaar icoontje verbonden zodat ze gemakkelijk terug te vinden zijn over heel het pakket (downloadbaar op www.grasduinen.be)

Landbouwers, natuurbeheerders en ecosysteemdiensten

Landbouwers en natuurbeheerders werken elke dag met de natuur en natuurlijke processen om tot ecosysteemdiensten te komen.

Denk bijvoorbeeld aan voedselvoorziening, houtoogst, recreatieve waarde, koolstofvastleggend vermogen, etc.

Ze gaan met andere woorden de elementen beïnvloeden en beheren zodat we blijvend van die ecosysteemdiensten kunnen gebruik maken.

4 ●

Grasduinen door middel van EDO

We pakken deze thematiek aan via de principes van ‘educatie voor duurzame ontwikkeling’ of kortweg EDO.

EDO

= leren denken over en werken aan een leefbare wereld, nu en in de toekomst, voor onszelf en voor anderen, hier en elders op de planeet

Door middel van EDO zetten we niet enkel in op het leren om te weten, maar leren om bewust en geëngageerd te handelen.

Inzicht én wil moeten leiden tot **actie**. EDO is niet alleen leren om ‘slimmer’ te worden, maar om geleerde inzichten vanuit ontwikkelde waarden en bewust ervaren emoties constructief te gebruiken. EDO leert dus ook waarden en emoties benoemen en vaardigheden te ontwikkelen.

Waarden & emoties kunnen de zuurstof zijn om effectief **iets in beweging** te brengen. Waarden kan je ontwikkelen: je eigen waarden onder woorden brengen, constructief kunnen discussiëren over waarden en kritisch je eigen waardenhiërarchie bijstellen. Emoties kan je bewust ervaren, constructief leren uiten en aanwenden.

Dat je iets doet, dat je zoekt, dat je probeert, is het belangrijkste. Het proces, het actieonderzoek, het leren actie ondernemen is – tenminste in educatie – belangrijker dan het resultaat.

5 ●

Hoe ga je aan de slag met Grasduinen?

Een grasduintraject kan op verschillende manieren worden ingericht, maar het begint steeds met de **startmodule** samen met de leerlingen. Hierin worden de algemene concepten toegelicht en is dus onontbeerlijk als basisinfo om van te vertrekken.

Daarnaast zijn er nog **5 inhoudelijke schoolmodules** en een aanbod aan **excursies naar landbouwers en natuurgebieden**. Deze zijn gericht op het bijbrengen van kennis en ervaringen bij de leerlingen.

Grasduinen is zo opgebouwd dat er een flexibele invulling mogelijk is voor:

- de locatie: in de klas, in de school, rondom de school, op verplaatsing.
- de timing: Je kan er een projectweek, projectmaand of projectsemester van maken. (Ervaring leerde dat spreiden op een jaar niet evident is tenzij je het concept zeer herhaaldelijk aanhaalt.)

Grasduinen in de natuur en bij de landbouwer

Grasduinen moet meer zijn dan een pakket lesmodules! Ga daarom met je klas op stap in de natuur en bij de landbouwer.

Op de website: www.bosplus.be/nl/grasduinen en www.grasduinen.be vind je een overzicht van

- landbouwers en natuurgebieden in jouw buurt waar je kan gaan Grasduinen
- tips om de excursies betaalbaar te houden
- handige handleidingen en lesmateriaal voor landbouwer en natuurgidsen om het grasduinenconcept toe te lichten in hun bedrijf/natuurgebied.

Bij elk landbouwbedrijf of natuurgebied kan er gewerkt worden rond de verschillende elementen, maar uiteindelijk gaat het bij hen steeds over **LEVEN** dat in stand wordt gehouden door de 4 oerelementen.

Van de leerkracht wordt verwacht om de leerlingen voor te bereiden door de startmodule (en eventueel al andere modules ook) te doorlopen. Daarnaast is het aan de leerkracht om in dialoog te gaan met de landbouwers of natuurgidsen wat mogelijk is van activiteiten.

Een bezoek bestaat steeds uit een rondleiding waar de elementen naar voor worden geschoven en een paar extra activiteiten. Je kan daarvoor inspiratie opdoen op de website van Grasduinen of vertrekken vanuit het bestaande pakket van de landbouwer of het natuurgebied.

6 lesmodules voor leerkrachten

Er zijn 6 modules opgemaakt waarmee je zelf aan de slag kunt:

- | zoals eerder aangehaald is er de STARTMODULE waarmee je steeds start. Hierin wordt het algemene concept van de elementen geïntroduceerd als handvat voor ecosysteemdiensten.
- | vervolgens kan je één of meerdere van de verschillende elementen behandelen: AARDE, LUCHT, WATER, VUUR en LEVEN.
- De modules rond de oerelementen staan steeds stil bij het specifieke element en de relaties met leven. Wat houdt dit element in? Waar en hoe komt het voor? Daarnaast wordt gefocust op enkele andere zaken:
 - **Water:** waterverbruik, watertekort, wateroverlast en waterzuivering
 - **Lucht:** samenstelling lucht en luchtdruk, wind, luchtvervuiling en -zuivering
 - **Aarde:** bodemdieren, diversiteit in bodem
 - **Vuur:** energieverbruik, gezonde voeding, seizoensproducten
- **Leven:** De module rond leven staat stil bij het element leven en de relaties met de oerelementen en ander leven. Daarnaast wordt ook gefocust op het concept biodiversiteit

De uitgewerkte modules beschrijven 1 mogelijke invulling van de lessen/workshops en bieden werkvormen en inhoud aan. **Het staat de leerkracht vrij hiermee aan de slag te gaan en aanpassingen te maken** in content, werkvormen, locatie, etc. **Uiteindelijk is het belangrijk te vertrekken van de geformuleerde doelstellingen.** Deze worden bij elke module in het begin beschreven.

Elke module is opgebouwd volgens een vaste structuur:

● Leeswijzer voor de leerkracht:

- Inleiding tot het thema: korte uitleg wat we met dit element bedoelen en waar het over zal gaan
- Doelen: olijsting van wat we willen dat leerlingen bereiken met deze module.
- Concepten die aan bod komen
- Tijdsindicatie
- Locatie
- Aangeboden content/werkvormen: olijsting van specialere werkvormen die deze module biedt.

● Hoofd — triggers tot het thema voor de leerlingen

Doel: Leerlingen laten kennis maken met het element.

- Wat weet je over dit oerelement?
- Wie zijn de vrienden van dit oerelement?

● Handen — bijleren over het thema

Doel: Leerlingen het element beter laten begrijpen door vaak ervaringsgerichte werkvormen.

- We leren iets bij!
- Je mag iets doen!
- Spelletje, knutselen, zoeken, ...

● Hart — wat kunnen we zelf doen

Doel: Leerlingen laten nadenken hoe het beter kan.

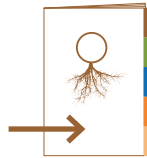
- Hier kan je je dromen de vrije loop laten gaan!
- Denk eens na hoe kan ik dit element beschermen?

Grasduinen voor kinderen

Er is ook een werkboek **voor kinderen** beschikbaar waarin elke module aan bod komt. In dit boekje kunnen de leerlingen meevolgen met de lesmodules en zelf dingen noteren, tekenen, knutselen, enz.

Bovendien kunnen zij hierin aangeven hoe zij hun omgeving beter gaan maken: welke positieve impact kunnen zij (zijzelf, samen met de klas, met hun gezin) hebben op elk van de elementen.

In de lesmodules voor leerkrachten wordt steeds een link gemaakt naar dit werkboek aan de hand van het volgende icoontje:

Nog vragen?

Voel je je niet zeker om zelf aan de slag te gaan met Grasduinen? Geen nood!

Je kan steeds contact met ons opnemen. Meer informatie hierover vind je terug op de website www.bosplus.be/nl/grasduinen en www.grasduinen.be